

Kestävyyden käsitteen ulottuvuudet

■ Pasi Heikkurinen

Kestävyydestä kuulee nykyisin puhuttavan useissa eri käyttöyhteyksissä. Harva kuitenkaan tarkentaa, mitä kestävyydellä tarkoitetaan, ja käsite kärsiiikin monimerkityksellisyydestä ja väljistä tulkinnoista. Kestävyyden käsite saa uuden merkityssisällön käyttäjien, käyttötapojen ja käyttötarkoitusten mukaan. Tämän artikkelin tarkoituksena on tehdä tiivis ja selkeä katsaus kestävyiden käsitteeseen, jotta erityisesti tutkimuksen, liike-elämän ja politiikan kentillä pystyttäisiin keskustelemaan yhteisestä tulevaisuudestamme yksityiskohtaisemmin. Lopuksi kirjoitus pohtii tulevaisuuden suuntaviivoja ja mahdollisia toimenpiteitä yksilön, organisaation ja kansakunnan tasolla.

On melko mahdotonta sanoa, milloin ja missä yhteydessä kestävyiden käsitettä käytettiin ensimmäinen kerran. Luultavasti ensimmäiset käyttäjät ovat olleet käytännön ammattien harjoittajia, kuten maanviljelijöitä ja rakentajia. Tällöin käsitettä on mitä todennäköisimmin käytetty kuvaamaan tietyn asian tai esineen ominaisuutta: kestävyys ominaisuutena on viittannut siihen, että jokin asia tai esine kestää ajassa, eli pysyy kasassa. Rakentaja on esimerkiksi voinut rakentaa sillan ja kertoa sen kestävyiden olevan hyvä tai maanviljelijä on tohtinut luonnehtia työvälineitään kestäviksi.

Kaupungistumisen, taloudellisen kehityksen ja kansainvälistymisen myötä yhä harvempi ihminen työskentelee konkreettisten ammattien parissa. Teollinen vallankumous on mahdollistanut koneiden ja laitteiden laajamittaisen käyttöönoton ja näin vapauttanut ihmisiä fyysisestä työstä käsitteelliseen työhön, kuten toimimaan tutkimuksen ja tuotekehityksen sekä talouden ja politiikan parissa. Halvan energian aikakaudella, jolloin pääasiassa öljy on mahdollistanut

tuotannon ja kulutuksen kiihdyttämisen¹, asioiden kestävyys ei ole ollut keskeistä. Itse asiassa on jopa väitetty, että varmistaakseen kysynnän jatkuvuuden useat valmistajat ovat tarkoituksemukaisesti heikentäneet tuotteidensa kestävyttä.² Kuuluisimmat esimerkit koskevat sukkahousujen ja sähkölampujen valmistajia. Voitaisiin siis ajatella, että fossiilitalouden aikana kestävyys on ollut vain harvoille merkityksellinen käsite, vaikka roskakulutuksen kehittymisen myötä useat kuluttajat ovatkin alkaneet kiinnostua hyödykkeiden (kuten vaatteiden ja kodinkoneiden) kestävydestä juuri niiden kasassa pysymisen ja käyttöiän kautta. Kiinnostus kestävyys-käsitteeseen on herännyt myös kestävyysurheilun kautta, jossa käsitteellisen työn ruumiillisia sekä henkisiä haittavaikutuksia useasti hoidetaan ja ennaltaehkäistään. Siinä kestävyys ilmentää yksilön hyvää fyysistä kuntoa, ja sitä mitataan harrastajan liikkumien matkojen pituudella sekä näihin käytetyllä ajalla.

Politiikan, tutkimuksen ja yhteiskunnallisen keskustelun piiriin kestävyys-käsite tuli laajamittaisesti Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 1987 julkaiseman raportin myötä.³ Silloisen Norjan pääministerin Gro Harlem Brundtlandin vetämässä työryhmässä nostettiin esille huoli tulevista sukupolvista ja maailman köyhistä kestävyys-käsitteen⁴ avulla. Raportin mukaan ihmis-

- 1 Salminen, A., Vadén, T. (2012). Energia ja kokemus. *niin & näin*: Tampere.
- 2 Guiltinan, J. (2009). Creative destruction and destructive creations: environmental ethics and planned obsolescence. *Journal of Business Ethics*, 89(1), 19–28.
- 3 Brundtland, G. H. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: "Our Common Future". United Nations: New York.
- 4 Englanniksi sustainability. Tässä artikkelissa keskitytään nimenomaan suomalaiseen ja suomenkieliseen keskusteluun kestävyys-käsitteestä.

kunnan kehityksen tulisi olla kestävä siten, että sen avulla voitaisiin tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omia tarpeitaan. Nykyhetken tarpeiden tyydyttämisellä ei tarkoitettu länsimaisten ihmisten vaurauden lisäämistä entisestään vaan erityisesti maailman köyhimpien perustarpeiden tyydyttämistä.⁵ Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden lisäksi raportissa annettiin merkittävä huomio ekologiselle kestävyydelle, joka rajattiin erityisesti luonnonresurssien säilyttämiseen, päästövähennyksiin ja jätemäärän minimointiin sekä ekosysteemien suojelemiseen kokonaisuudessaan, jotta edellytykset elämälle säilyisivät. Raportissa todetaan itsekriittiseen sävyyn, että ”lainaamme luonnonpääomaa tulevilta sukupolvilta ilman aikomusta ja mahdollisuuttakaan maksaa takaisin. He saattavat tuomita meidät tuhlaavista elämäntavoistamme, mutta he eivät voi koskaan periä velkojaan takaisin”.⁶ Raportin mukaan meidän tulisi säilyttää tietty määrä luonnonvaroja ja turvata ekosysteemien kestävyys, mistä globaali talous on riippuvainen.⁷

Brundtlandin työryhmän ja raportin laatijoiden huoli nykyisten sekä tulevien sukupolvien mahdollisuuksista elää merkityksellistä elämää saattoi olla vilpiton. Raporttia on kuitenkin kritisoitu monestakin syystä. Raportissa esitelty kestävyys yleinen määritelmä on ensinnäkin koettu liian abstraktiksi sovellettavaksi käytäntöön.⁸ Toiseksi, käsitteen käyttö raportissa on nähty epäohjonmukaiseksi.⁹ Raportissa käytetään kestävyys-käsitettä eri tavalla eri kohdissa, ja lukijalla jääkin abstraktiuden lisäksi paljon tulkinnan varaa koskien käsitteen sisältöä, kuten sen yhteyttä talouskasvuun.

5 Kuriositeettina voidaan todeta, että Maailmanpankin optimistisen arvion mukaan vielä vuonna 2015 (eli 27 vuotta Brundtlandin raportin jälkeen) noin miljardi ihmistä tulee elämään äärimmäisessä köyhyydessä, eli alle 1,25 dollarilla päivässä.

6 Sivu 14.

7 Sivu 20.

8 Esimerkiksi Lele, S. M. (1991). Sustainable development: a critical review. *World Development*, 19(6), 607–621.

9 Esimerkiksi Hueting, R. (1990). The Brundtland report: A matter of conflicting goals. *Ecological Economics* 2(2): 109–117.

Vuonna 1992 ilmestyneessä tutkimuksessa käytiin läpi 60 erilaista määritelmää kestävyydelle.¹⁰ Ne erosivat toisistaan juuri talouskytköksen osalta, tai tarkemmin ottaen, ihmisen tuottaman pääoman ja luonnonpääoman substituutiomahdollisuuden suhteen. Määritelmien erot koskivat siis taloudellisen pääoman, ekologisen pääoman ja sosiaalisen pääoman keskinäisiä suhteita. Tämä tutkimus jakoi kestävyys-käsitteen kahteen merkitykselliseen käyttöyhteyteen, niin kutsuttuun heikkoon ja vahvaan kestävyyteen.¹¹ Ensimmäisessä käyttöyhteydessä, niin kutsutussa heikossa kestävyudessa, taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen pääoma ovat substituutteja keskenään, eli yhden pääoman lisääntymisellä voidaan korvata toisen pääoman vähentymistä. Tämä ajatusrakennelma on usein havainnollistettu kuviolla, jossa kolme rengasta on asetettu päällekkäin siten, että ympyröiden yhteisen leikkauspisteen keskelle asettuu kestävyys, tai tarkemmin ottaen kestävyys käsite. Koska luonnonpääoma (sisältäen eläin-, kasvi- ja mineraalikunnan objektit sekä niitä koskevat prosessit) on tämän käsitteellistämisen mukaan korvattavissa ihmisen tuottamalla pääomalla (kuten erinäisillä varallisuuden muodoilla sekä koneilla ja laitteilla), luonnonpääoman käytön rajoittamista ei koeta tarpeelliseksi. Taloudellisen toiminnan kasvattaminen ja kiihdyttäminen, joka perustuu luonnonpääoman käyttöön, voi näin ollen jatkua ilman rajoja. Heikon kestävyys filosofinen perusta pohjautuu valistusajan väärinymmärrykseen, että ihminen voisi hallita luontoa. Tästä ylimielisyydestä ovat monet filosofit, muun muassa suomalainen Georg Henrik von Wright, meitä varoittaneet.

Kestävyys käsitteen toinen yleinen määritelmä, niin kutsuttu vahva kestävyys, on lähes vastakkainen heikolle kestävyydelle. Siinä taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen pääoma ovat

10 Pezzey, J. (1992). Sustainable Development Concepts: An Economic Analysis. World Bank Environment Paper No. 2 World Bank, Washington D.C.

11 Katso esimerkiksi Pearce, D. W., & Atkinson, G. D. (1993). Capital theory and the measurement of sustainable development: an indicator of “weak” sustainability. *Ecological Economics*, 8(2), 103–108.

keskenään toisiaan täydentäviä, mutta ne eivät voi korvata toinen toisiaan. Tätä asetelmaa on usein havainnollistettu kuviossa, jossa kolme rengasta on asetettu sisäkkäin. Kuviossa uloinmainen ympyrä kuvaa ekosysteemiä ja sen niin sanottua ekologista pääomaa¹², keskimäinen sosiaalista kenttää ja sosiokulttuurista pääomaa sekä sisimmäinen talousjärjestelmää ja sen tuottamaa pääomaa. Koska ihmisen tuottama pääoma (sisältäen taloudellisen ja sosiaalisen pääoman) ei voi tämän käsitteellistämisen mukaan korvata luonnonresursseja ja -prosesseja, tulee luonnonpääomaa suojella ja säästää nykyisille ja tuleville sukupolville. Paikalliset ja globaalit ekosysteemit asettavat näin ollen rajat taloudellisen toiminnan kasvattamiselle ja kiihdyttämiselle. Vahvan kestävyysfilosofin johtajuus on se, että ihminen on vain osa luontoa ja ei voi tästä syystä hallita sitä.

Nykyiset käyttäjät, käyttötavat ja käyttötarkoitukset

Ehkäpä johtuen Brundtlandin raportin yllämainituudesta kestävydestä on tullut käsite, jota voi käyttää lähes kuka tahansa ja mihin, miten ja milloin tahansa. Käyn seuraavaksi läpi käsitteen käyttäjiä, käyttötapoja ja -tarkoituksia niiden nykyisissä käyttöyhteyksissä. Katsaus ei varmasti ole kaiken kattava, mutta toivottavasti se tarjoaa hyödyllisen näkökulman käsitteen ymmärtämiseen.

Harva henkilö kertoo avoimesti edustavansa heikon kestävyysfilosofian käsitteellistämistä. Tähän syitä voi oikeastaan olla kaksi. Ensimmäisessä vaihtoehdossa henkilö käsitteellistää kestävyysfilosofian heikon kestävyysfilosofian kautta, mutta ei ole tietoinen siitä. Hän ei siis tiedä, että hänen tapansa käsitteellistää on nimetty heikoksi kestävyysfilosofiaksi. Toisessa vaihtoehdossa henkilö tuntee kyseisen

keskustelun ja sen sisältämän käsitteellisen eron, mutta haluaa syystä tai toisesta olla käyttämättä heikon kestävyysfilosofian käsitettä, vaikka käytännön toimissaan sitä edustaakin. Syitä tähän voidaan vain arvailla, mutta motiivi on todennäköisesti joko erottelun kokeminen epärelevantiksi, tahallinen käsitteellisen sekaannuksen luominen, pyrkimys läpinäkymättömyyteen tai käsitteellinen laiskuus. Joistakin näistä syistä johtuen heikon kestävyysfilosofian kirjallisuutta ja keskustelua ei löydy sen omalla nimellä, vaan se on usein naamioitunut yleisen kestävyysfilosofian taakse. Selvyyden vuoksi olisikin hyvä aina kysyä kestävyysfilosofian käyttäjältä, että mitä hän sillä tarkoittaa, tai tiedustella rohkeasti suoraan, että onko kyseessä niin sanottu heikko kestävyys.

Joka tapauksessa kaikilla yhteiskunnan osaluokilla – niin yksityisellä, julkisella kuin kolmannettain sektorilla – on ihmisiä, jotka toimivat ja puhuvat heikon kestävyysfilosofian mukaisesti, vaikka he eivät käytännössä käytäkään toiminnastaan tai puheestaan heikon kestävyysfilosofian käsitettä. Poliittikan ammattilaiset näyttävät toimivan heikon kestävyysfilosofian mukaisesti silloin, kun se palvelee heidän puolueensa politiikkaa tai mahdollista henkilökohtaista agendaansa. Yksi konkreettinen esimerkki tästä on politiikka, jossa tavoitellaan talouskasvua ja mainostetaan sen tuottamia hyötyjä kansakunnalle, vaikka tiedetään, että se tuhoaa luonnonpääomaa ja luo velkaa tuleville sukupolville. Kyseiset poliitikot eivät tunnu piittaavan siitä tieteellisestä tosiasiasta, että talouden kasvu (BKT:llä mitattuna) korreloi suoraan sekä luonnonresurssien käytön lisääntymisen että hiilidioksidipäästöjen kasvun kanssa.¹³ Yksinkertaistetusti makrotasolla: mitä enemmän kasvaa taloudellisessa pääomassa, sitä enemmän tuhoaa luonnonpääomassa. Tämän harmillisen yhteyden irtikytkentämahdollisuudesta on valitettavan vähän empiiristä tutkimusnäyttöä.

Insinööritaidon luvatussa maassa on helppo uskoa, että teknologia hoitaa tämän ongel-

12 Lienee tärkeää mainita, että pääoma-käsite on taloustieteistä lähtöisin ja hyvin rajoittunut. Taloustieteissä ekologiselle pääomalle harvoin annetaan itseisarvoa, vaan se pikemminkin nähdään välineenä ihmisen hyvinvointiin. Tätä ihmiskeskeistä rajoittaneisuutta on käsitelty kattavasti teoksessa Vilka, L. (1993). *Ympäristöetiikka: vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista*. Yliopistopaino.

13 Muun muassa Jackson, T. (2011). *Prosperity without growth: Economics for a finite planet*. Routledge; Victor, P. A. (2008). *Managing without growth: slower by design, not disaster*. Edward Elgar Publishing.

man ja totaalinen irtikytkentä onnistuu lähivuosina, vaikka se ei ole globaalisti mitattuna vielä koskaan onnistunut. Tämän uskon varaan ihmiskunnan ei kannattaisi heittäytyä. Heikon kestävyys näkökulmasta voitaisiin toki kiihdyttää talouskasvua, lisätä innovointia ja toivoa parasta. Tämä kuitenkin edellyttää harrasta teknologista vakaumusta, jonka mukaan ihminen pystyy tulevaisuudessa keksimään koneita ja laitteita, joiden avulla voimme korvata luontopääomaa, kuten puita ja pölyttäjiä. Vahvan kestävyys näkökulmasta tämä ei ole mahdollista. Sen mukaan ihmiskunta ei voi heittäytyä omien toiveidensa ja uskomustensa varaan, vaan sen tulee asettaa rajat ekologisen pääoman tuhoamiselle. Jos myöhemmin osoittautuu, että teknologian avulla totaalinen irtikytkentä on mahdollista, niin sitten asia tulee arvioida uudelleen. Mutta koska nyt näin ei ole, teknologian luomia itsevarmuuden harhakuvia tulisikin tarkastella kriittisesti.

Monia yritysihmisiä taas ei kiinnosta kestävyys-käsite muun kuin taloudellisen hyödyn näkökulmasta¹⁴, ja kestävyys suomalaisissa yrityksissä ymmärretäänkin juuri heikkona kestävyysnä.¹⁵ Tai vaihtoehtoisesti voitaisiin sanoa, että kestävyys käsitettä ei suomalaisissa yrityksissä ymmärretä. Yritysmailmassa toimitaan yleensä nimenomaan heikon eli riittämättömän kestävyys näkökulmasta. Yritysjohdajille on vaikea selittää, miksi yrityksen tulisi osallistua vahvan kestävyys mukaiseen toimintaan, jos ei luoda kilpailukykyä ja taloudellista kasvupotentiaalia. Talouden kontekstissa kestävyys tulee siis harmillisen usein, tai oikeastaan lähes aina, käsitteellistetyksi heikon kestävyys kautta. Käsitteen käyttäjät näkevät kestävyys taloudellisen mahdollisuuden, koska yritys, joka on (heikosti) kestävä, tekee kustannussäästöjä ja parantaa imagoaan. Tuotteita ostavat kulutta-

vat ovat myös heikon kestävyys asialla, sillä monet heistä ovat erehtyneet luulemaan, että ostamalla erilaisia merkittäviä tuotteita ja palveluja pystyisi myötävaikuttamaan tulevien sukupolvien hyvinvointiin. Tosiasiassa kuluttaminen on juuri sitä, joka heikentää kestävyys. Nopein ja varmin keino lisätä ekosysteemin kestävyys on tällä hetkellä vähentää sen kuormittavuutta, kulutusta.

Otetaan esimerkiksi kestävyysmerkitty paita, jonka tuottamiseen on kulutettu vähemmän luonnonvaroja kuin ei-kestävyysmerkityn paidan tuottamiseen. Kaupassa kuluttaja sitten saattaa hairahtua luulemaan, että on kestävä ostaa kestävyysmerkitty paita, mutta näin ei kuitenkaan ole. Kestävä on jättää paita ostamatta. Voitaisiin toisaalta ajatella, että on kuitenkin kestävämpää ostaa paita, johon on käytetty vähemmän luonnonpääomaa. Tässä taas ongelmaksi tulee kestävyys käsitteellistämisen suhteellisen määreenä. Jonain sellaisena ekosysteemin ominaisuutena, jota kohti voidaan resurssitehokkuutta lisäämällä päästä ilman, että luonnonpääoman absoluuttisesta määrästä tulisi huolehtia.

Taloustieteilijöiden vastaavanlainen ehdotus on tullut tunnetuksi Jevonsin¹⁶ paradoksina. Sen mukaan teknologian kehityksen myötä tehokkuuden kasvu (tietyn resurssin osalta) lisää resurssin kulutusta eikä päinvastoin. Useat ekologisesti suuntautuneet tutkijat ja lähes kaikkien hallitusten vihreät puolueet ja kansalaisjärjestöt kuitenkin uskovat (ilmeisesti intuitioonsa tukeutuen), että resurssitehokkuuden lisääntyessä kulutus vähenee ja kestävyys lisääntyy.¹⁷ Syyt tämän paradoksin olemassaoloon johtuvat niin sanotusta ”riparieffektistä”¹⁸, jossa yhdessä hetkessä säästetty resurssi ponnahtaa takaisin kulutuksen piiriin toisena hetkenä.

Jos viiden prosentin tehostaminen traktorin moottorissa johtaisi esimerkiksi kahden prosen-

14 Haddock-Fraser, J. E., & Tourelle, M. (2010). Corporate motivations for environmental sustainable development: exploring the role of consumers in stakeholder engagement. *Business Strategy and the Environment*, 19(8), 527–542.

15 Laine, M. (2005). Meanings of the term ‘sustainable development’ in Finnish corporate disclosures. *Accounting Forum*, 29(4), 395–413.

16 Jevons, W. S. (1906). *The coal question: an inquiry concerning the progress of the nation, and the probable exhaustion of our coal-mines*. The Macmillan Company.

17 Alcott, B. (2005). Jevons’ paradox. *Ecological Economics*, 54(1), 9–21.

18 Johdettu englanninkielien termistä ”rebound effect”.

tin vähennykseen öljyn kulutuksessa, tätä kolmen prosenttiyksikön erotusta kuvattaisiin silloin ripariefektillä, koska osa säästöstä kuitenkin kimpoaa takaisin käyttöön. Tämä tehostumisen myötä lisääntynyt kysyntä mitätöi tehokkuuden tuottamat ”hyödyt” osittain tai kokonaan.¹⁹ Toisin sanoen, kun tuottavuuden kasvu toisaalta lisää kiinnostusta resurssien tehokkaampaan käyttöön niin samalla kuitenkin energian kysyntä lisääntyy, joka taas ei säästä energiaa. Jos esimerkiksi öljyä tarvittaisiin systeemitasolla vähemmän, sen kysyntä ja markkinahinta laskisi. Ja kun taas öljyn markkinahinta laskisi, sen kulutus kasvaisi.

Tämän logiikan kautta päädytään johtopäätökseen, että tehokkuusajattelu yhdistettynä markkinamekanismeihin on epäsuotuisaa luontopääoman säilyttämisen näkökulmasta. Jos vielä oletetaan, että resurssitehokkuuden avulla onnistuttaisiin säästämään energiaa edes se kaksi prosenttia rajatussa systeemissä, kuten kotona tai yrityksessä, ja että siitä seuraisi kuluttajalle tai yrittäjälle vaikkapa tuhannen euron säästö. Tässä tapauksessa säästetty tuhat euroa kuitenkin ponnahtaa takaisin taloudellisen toiminnan laajentamisen piiriin (epäsuorasti pankkitalletuksen kautta tai suoraan uuden kulutuksen myötä). Resurssit tulevat käytetyiksi ainoastaan toisessa paikassa, toisen toimijan toimesta. Näistä syistä johtuen, tulevien sukupolvien tarpeista vastaaminen edellyttää käyttökiintiötä ja säännöstelyä luonnonresursseille sekä talouskasvutavoitteista luopumista.

Osa kestävyys-käsitteen käyttäjistä uskoo niin sanottuun absoluuttiseen irtikytkentään, jossa taloudellisen pääoman lisääntyminen voidaan irrottaa täysin luonnonpääoman kulumisesta. Se on kuitenkin mahdotonta Jevonin paradoksin lisäksi kahdesta muuta syystä. Ensinnäkin, ”energian ja rahatalouden kytkös on niin syvälinen, että nykymuotoinen rahatalous voidaan nähdä suorana seurauksena helpon energian, ennen kaikkea öljyn, kaupallisesta val-

jastamisesta” ja toiseksi, koska ”teollisuusmaissa tehdyt havainnot suhteellisesta irtikytkennästä näyttävät perustuvan energian nettotuonnin sivuuttamiseen tai aliarviointiin”.²⁰ Esimerkkinä tästä on Euroopan metsäpolitiikka, jonka on väitetty olevan kestäväällä tasolla, koska metsää kasvaa enemmän kuin sitä kaadetaan. Tosiasia on kuitenkin se, että Euroopan metsänkasvatus on näennäisesti kestäväällä tasolla ainoastaan siitä syystä, että suuri osa Euroopassa käytetystä puusta kasvatetaan ja kaadetaan Euroopan ulkopuolella. Kestävyys-käsitteen ymmärtäminen edellyttääkin tarkastelua usealla eri tasolla. On järjetöntä väittää ja määrittää kestävyyttä jollekin asialle, toiminnalle tai prosessille ekosysteemimme sisällä, jos käsitteellistämässä ei ole huomioitu ekosysteemitasoa. Toisin sanoen, yhden systeemin kestävyyttä on aina tarkasteltava laajemmassa kontekstissaan eli suhteessa sitä ympäröivään laajempaan systeemiin.

Kuinka eteenpäin?

Vahvalle kestävyydelle on selkeät empiiriset ja teoreettiset perustelut²¹, joiden suurimpana käyttöönoton esteenä tällä hetkellä on uusliberaali talouspoliittinen ideologia. Johtoajatukset vapaista markkinoista ja vaihdannasta sekä pyrkimys talouskasvuun tuntuvat kulkevan vahvasti ristiriidassa kestävyiden käsitteen kanssa. Aikana, jolloin tarvitsisimme ekosysteemien suojelua ja rajoituksia luontopääoman käyttöön saamme tilalle politiikkaa, joka kiihdyttää tuotantoa ja luontopääoman hupenemista taloudellisen toiminnan vapauttamisen ja markkinamekanismin keinoin.²² Tätä tuotantokeskeistä talouskas-

19 Santarius, T. (2012). *Green growth unravelled. How rebound effects baffle sustainability targets when the economy keeps growing*. Wuppertal Institute, Heinrich Böll Foundation, Wuppertal.

20 Turunen, E., Ulvila, M. (2010). Kasvua purkamalla tasapainoiseen ilmastoon. Teoksessa *Kenen ilmasto?* (toim. Hakkarainen, O., Kähkönen, M.). Into Kustannus: Helsinki.

21 Latouche, S. (2010). *Jäähyväiset kasvulle*. Suom. Marja Ollila. Helsinki: Into-pamfletti; Jackson, T. (2009). *Prosperity without Growth? Sustainable Development Commission*, London; Victor, P. (2008). *Managing Without Growth: Slower by Design, Not Disaster*. Edward Elgar, Cheltenham/Northampton; Daly, H. E., (1973). *Toward a Steady State Economy*. W.H. Freeman and Company: San Francisco; Daly, H. E. (1996). *Beyond growth*. Beacon Press, Boston.

22 Hayek, F. V. (1998). *Kohtalokas ylimieli*. Suom. J. & M. Norri. Jyväskylä: Gummerus.

vupolitiikkaa edistävä Suomessa niin puolueet oikealta vasemmalle, erinäiset tutkimuslaitokset ja yliopistot sekä ajatushautomot, samoin työnantajien ja työntekijöiden etujärjestöt sekä liikeyritykset. Mutta tähän on tultava muutos, jos ihmiskunta aikoo päästä kestävyteen ja välttää kuudennen massasukupuuton.²³

Vaikutusvaltaiset yritysjohtajat ja teknokraatit tuntuvat pitkälti sanelevan maailman ja Suomen kehityssuunnan.²⁴ Talouspoliittisen eliitin käsitteistöön on toki päässyt tämä termi ”kestävyys”, mutta kestävyiden sisältö on typistynyt hyvin suppeaksi matkalla Brundtlandin raportista yritysten vuosikertomuksiin ja hallitusohjelmiin. Parhaillaan nämä toimijat puhuvat kestävyiden kolmijaosta, joka oli jo syntyessään (25 vuotta sitten) kestämatön jaottelu. He ovat myös sivuuttaneet ekologisen taloustieteen yli 30 vuotta kestäneen työn kestävyiden parissa²⁵ samoin kuin *Kasvun rajat* -raportin keskeiset huomiot yli 40 vuoden takaa.²⁶ Myös maailman köyhien asema on saanut suhteessa hyvin vähän huomiota, jos verrataan esimerkiksi valtaapitävien prioriteetteihin. Suuret teolliset yhteiskunnat ovat pitkälti rikastuneet kehittyvien talouksien kustannuksella. Nopean teknologistumisen ja talouskehityksen myötä sekä nykyisen rahoitusmarkkinakriisin vuoksi köyhien huolet ovat kuitenkin unohtuneet. Tilalle on tullut huoli kilpailuvyvystä. Ja kestävyiden käsitteestä onkin tullut pitkälti vain käsite, joka sopii moneen suuhun, mutta harvoihin käsiin. Käsitteen käyttäjät

hyödyntävätkin kestävyys-sanaa retorisesti milloin mihinkin tarkoitukseen – julkisen sektorin alasajosta energia- ja kasvupolitiikan uudistamiseen.

Vahvan kestävyiden ajatus on toki myös altis väärinkäytöksiille. Huonosti toteutettuna se voi johtaa yhteiskuntien luhistumiseen ja inhimillisiin tragedioihin, jopa ekofasismiin. Käsitteen ympärille on kuitenkin jo syntynyt uutta luovaa ajattelua, jossa pyritään hahmottelemaan kasvun jälkeistä yhteiskuntaa²⁷ ja kestävä yritystoiminnan edellytyksiä²⁸. Ekososiaalinen hyvinvointi, joka rakentuu kestäväällä pohjalla, ei edellytä tieteellisteknisiä läpimurtoja vaan syvällistä sosio-kulttuurista muutosta. Yltäkylläisyydessä elävien yhteiskuntien, organisaatioiden ja yksilöiden tulee arvioida omat todelliset tarpeensa uudelleen suhteuttamalla ne köyhyydessä elävien kanssaihminen tilanteisiin kuin myös tulevien sukupolvien oikeuksiin elää mielekästä elämää. Tarpeiden kumouksellisen vähentymisen kautta aukeaa uusi sivu ihmiskunnan kehityksessä, jossa on aikaa määrittää mielekkään elämän edellytykset sisältä käsin. Tuotannon ja kulutuksen kasvattaminen korvaantuvat sisäisellä kasvulla ja uudella toimeliaisuudella. Tämä uusi toimeliaisuus syntyy väistämättä kasvutaloudesta irtaannuttaessa, koska työtä ei korvata enää fossiilipolttoaineilla, kuten öljyllä.

On mahdotonta antaa yksiselitteinen sisältö kestävyiden käsitteelle sen monisäikeisyyden vuoksi, mutta tämän kirjoituksen pohjalta voimme ainakin todeta, että talouskasvuun myötävaikuttava kulutus ei ole kestävä. Näin ollen, niin kauan kuin toimintamme lisää kulu- tusta (välillisesti tai välittömästi), voimme sanoa toimintamme olevan kestämatöntä. Vastavuo- roisesti taas toimintamme, joka vähentää kulu-

23 Lisää arvioidusta massasukupuutosta saatavilla tuoreesta artikkelista: Barnosky, A. D., Matzke, N., Tomiya, S., Wogan, G. O., Swartz, B., Quental, T. B., ... & Ferrer, E. A. (2011). Has the Earth's sixth mass extinction already arrived? *Nature*, 471(7336), 51–57.

24 Tuoreen analyysin mukaan 43 000 monikansallista yritystä ovat verkostoituneet tiiviisti pienen yritysryhmittämän kanssa, joilla on suuri vaikutusvalta globaaliin talouteen. Lisää aiheesta: Coghlan, A., MacKenzie, D. (2011). The hard core of power. *The New Scientist* 212: 8–9.

25 Katso esimerkiksi tieteellinen aikakauslehti *Ecological Economics*.

26 Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J. & Behrens, W. W. (1972). *Kasvun rajat – Ihmiskunnan kohtalontilannetta koskevaan Rooman klubin tutkimussuunnitelmaan liittyvä raportti*. Suomentanut Pulliainen, K., Seiskari, P. & Taanila, H. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

27 Helne, T., Hirvilampi, T., & Laatu, M. (2012). *Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla*; Helne, T., & Silvasti, T. (2012). *Yhteyksien kirja. Etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla*.

28 Dyllick, T., Hockerts, K. (2002). Beyond the Business Case for Corporate Sustainability. *Business Strategy and the Environment* 11: 130–141; Heikkurinen, P., Bonnedahl, K. J. (2013). Corporate responsibility for sustainable development: A review and conceptual comparison of market- and stakeholder-oriented strategies. *Journal of Cleaner Production*, 43: 191–198.

tusta (välillisesti tai välittömästi) edesauttaa kestävyttä, mutta ei tee siitä vielä kestävää. Kestäväksi ei myöskään kuluttamalla tule rakentajan rakentama silta, maatalousyrittäjän työkalut tai traktori tai ekosysteemi, jossa elämme.

Uuden taloudellisuuden aikana toiminnan ja asioiden kestävyys tulee määrittelyksi kokemuksen ja käytännöllisen tekemisen kautta. Sitä ennen voimme kuitenkin todeta, että tie kestävyteen edellyttää nyt ainakin kahta keskeistä toimenpidettä niin yksilön kuin organisaation ja yhteiskuntamme tasoilla. Ensimmäinen näistä on tarpeiden radikaali uudelleenarviointi ja toinen kulutuksen vähentäminen²⁹. Näiden toimenpiteiden toivottuina seurauksina on käytäntöjen uudelleenmäärittäminen ja loitontuminen kasvutaloudesta ennen täydellistä irtaantumista.

Kirjoittaja haluaa kiittää Jenny Rinkistä ja Timo Järvensivua arvokkaista kommentteista tekstiin.

Kirjoittaja on kauppatieteiden tohtori, joka toimii vastuullisen ja kestävän organisoitumisen tutkijana Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksessa. Artikkelin perustuu Tieteen päivillä 10.1.2013 pidettyyn esitelmään, jota on päivitetty.

29 Kun luovumme nykyisestä elintasostamme (joka määrittyy eurojen kautta), saamme ratkaisun myös valtion velkaantumiseen. Valtion ei tarvitse ottaa enää lisävelkaa, koska voimme laskea suomalaista elintasoa.

Tiedeyhteisön ansiomerkit haettavana

Tieteellisten seurain valtuuskunnan ja Suomen yliopistot ry UNIFIn perustamat ansiomerkit ovat haettavana

15.8.–30.9.2014 välisenä aikana.

Kenelle ansiomerkki on tarkoitettu

Henkilö, joka on virka- tai työsuhteessa tiedeyhteisössä, voi saada 20 vuoden palveluksen jälkeen hopeisen ansiomerkin ja 30 vuoden palveluksen jälkeen kultaisen ansiomerkin. Myös työsuhte ulkomaisessa yliopistossa tai tutkimuslaitoksessa hyväksytään ansiomerkin perustaksi.

Kuka merkkiä voi hakea

Tiedeyhteisöt voivat hakea ansiomerkkiä palvelussuhteessa olevalle henkilölle. Tiedeyhteisöiksi katsotaan yliopistot, tiedeakatemit, tieteelliset seurukset, TSV ja UNIFI.

Hinta

Hopeinen ansiomerkki 45 €
Kultainen ansiomerkki 60 €
Kotelo 3 €
Lisäksi laskutetaan postituskulut.

Lisätietoja ja hakulomake osoitteesta
www.tsv.fi/ansiomerkki